

Napoleon: Den första m

Vad gott han gjort, gjorde hans företrädare i direktoratet. Napoleon Bonaparte hade däremot färdigheter som marknadsförare. Lars Fimmerstad har läst en ny biografi.

Vilken dröm för en diktator att skriva sin egen historia! Och att bli läst av en okritisk eftervärld! Napoleon lyckades och därmed förde han generationer av napoleonbeundrare bakom ljuset. Kulen är inte vad den varit, men ännu väcker påpekanden om diktatorns skurkaktighet protester, inte bara i Frankrike.

Visst skördade Napoleons krig 1,8 miljoner liv under franska fanor. Visst ruinerade den självutnämnde kejsaren Frankrike, så att det tog ett halvsekel för landet att återhämta sig ekonomiskt. Visst förlorade Frankrike för alltid sin ledande ställning. Men ändå! brukar det heta. Sen kommer en katalog över Napoleons förmenta storverk. Han var ändå mannen bakom *Code Napoléon*, han lade ändå grunden till Frankrikes utbildningssystem, han skapade ändå Frankrikes moderna administration, han var ändå en genial härförare!

Helt fel, säger den franske historikern Roger Caratini i sin biografi *Napoléon, une imposture*.

En räckta bedrägerier

I själva verket bygger myten på en räckta bedrägerier, med stor hänsynslöshet iscensatta av Napoleon själv. Bedrägeriet var den familjetradition Napoleon växte upp med på sin barndoms Korsika. Allt var falskt hos den karriärlystna familjen Bonaparte. Föräldrarna var inte ens lagligen gifta, den kyrkliga vigselattesten förfälskade fadern själv i efterskott sedan han efter det franska maktövertagandet på ön under en tid skötte hemstaden Ajacios folkbokföring.

Fadern lade också ned stor energi på att skänka familjen adlig glans. Visst fanns det adliga Buonapartes, men i Florens och Pisa. Ingen av dessa familjer ville dock vidgå någon släktskap med den ursprungligen genuesiska familjen Buonaparte på Korsika. Genom att Napoleons mamma Letitia flirtade med den franske befälhavaren Marbeuf på ön – möjligen var hon hans älskarinna – fick familjen falskeligen papper på att tillhöra det första ståndet.

Det öppnade vägen för Napoleon och hans bröder till utbildning i Frankrike. Där blev Napoleon fransk officer, en ära som dock inte hindrade honom att under permissioner, förlängda genom falska läkarintyg, försöka göra karriär som korsikansk nationalist under det stormiga 1790-talets mitt. När Korsikas sak inte erbjöd några realistiska möjligheter längre tvekade inte Napoleon att satsa på en fastlandskarriär och ange den äldre korsikanske frihetskämpen Carlo för de parisiska myndigheterna.

Följde order och andras anfallsplaner

Napoleonlegenden berättar att den unge officeren Napoleon gjorde sitt inträde på världshistoriens scen genom det genialiskt planerade återtagande av flottbasen Toulon från engelsmännen år 1793.

Caratini visar att Napoleon, som var den ende tillgängliga artilleriofficeren, endast följde order och genomförde en anfallsplan andra utarbetat. Nationell hjälte blev den knappt 30-årige generalen, som ännu kallades Bonaparte, genom fälttåget i Italien, som beskrivits som ett exempel på hans strategiska geni. Men beskrivningen härstammar från Napoleon själv. Han hörde till de första makthavarna i historien som systematiskt förstod att använda sig av den nya maktfaktorn pressen. Han startade och gav ut tidningar som beskrev fälttåget, ja, han skrev till och med många av artiklarna. Han var sin egen recensent.

Han bidrog till glansen kring sin person genom en systematisk plundring av Italiens konstskatter, som i en jämn ström av transporter till Paris berikade Louvren och bländade allmänheten. Den vacklande regimen i Paris behövde framgångar. Den lät Bonaparte promovera sig till hjälte. I själva verket följde Napoleon en i Paris under flera år utarbetad fälttågsplan till punkt och pricka. Han var den lydige exekutören av order även i Italien.

Hans enda självständiga insats var den egensinnigt genomförda överenskommelsen i Campo-Formio, som tillfälligt avslutade kriget med den tysk-österrikiske kejsaren. Den ansågs i Paris som en diplomatisk katastrof, och senare skulle den leda till till synes ändlösa krig och slutet vid Waterloo.

Flydde framåt från katastrofen i Egypten

Men gökungen som direktorerna i Paris låtit växa sig stor i Italien blev en besvärlig och makthungrig aktör i huvudstaden när han väl återvände. Man fick skicka bort honom på det katastrofala fälttåget i Egypten där han förbrukade en armé, vars rester han deserterade ifrån när den politiska situationen i Paris tillspetsades. I stället för att stå till svars för desertering flydde Bonaparte framåt. Genom att ställa sig bakom Brumairekuppen år 1799, som gjorde honom till förste konsul, undanröjde han hotet att arkebuseras för det egyptiska de-baklet.

Därefter hade Napoleon fria händer att själv skapa sin myt. Han införde den första totalitära regimen av modernt snitt. Polisstaten organiserad av Fouché övervakade allt och alla ner på kvartersnivå. Ingen opposition tilläts eller blev möjlig. Den officiösa tidningen *Le Moniteur* dominerade informationspridningen. Napoleon övervakade själv dess redigering och författade gärna artiklarna. Na-

Napoleon vid St. Bernard. Fältherren avmålad i heroiserande stil av Jacques-Louis David, 1800.

biografi

Roger Caratini
Napoléon, une imposture
Michel Lafon, 1998

poleon blev den förste diktator som förstod att skölja över sitt välde med en systematisk massmedial propaganda. En propaganda som senare anammades av en ofta okritisk eftervärld tillsammans med memoarerna från Santa Helena.

Den centraliserade och ännu idag på sina håll beundrade franska förvaltningen och utbildningssystemet har ingenting att tacka den Napoleon, som redan som förste konsul övertog dem med lätta retuscher från sina föregångare.

Men den beundrade civilisationsstiftningen *Code Napoléon*? Också den tillkom knappt utan några bidrag från Napoleon personligen. Flera års mödosamt arbete i olika kommittéer kulminerade under förste konsuls välde i att Frankrike äntligen fick en enhetlig lagstiftning.

Yttrade sig knappt

Caratini visar, med tålmodigt redovisande av mötesprotokoll, att Napoleon visserligen presiderade över knappt hälften av den slutliga redigeringskommitténs möten, men att han med några obetydliga undantag knappt yttrade sig. Vid behandlingen av de avsnitt som eftervärlden ansetts viktigast i lagstiftningsarbetet befann han sig inte ens i Paris.

Även namnet är falskt. Lagsamlingen med namnet *Code Napoléon* stadfästes inte förrän under Napoleon III ett halvsekel senare: från början användes beteckningen *Code Napoléon* endast av en smickrare i den officiella pressen för den *Code Civil* Napoleons godkände.

Men visst tog Napoleon initiativ på lagstiftningsområdet! Hans mest notabla lagar återinförde det av revolutionärerna avskaffade negerlaveriet i de franska kolonierna och berövade judarna deras nyvunna medborgerliga rättigheter.

För Caratini återstår så bara fältherren att demontera. Napoleon vann, det vet vi, några slag, men han förlorade sina krig. Även här låter den franske historikern sin obarmhärtiga lupp granska krigshistorien. Oftast var det den "lille korpralens" marskalkar och generaler som vann slagen åt honom – när de vanns. Napoleon tillskrev sig i många fall orättmätigt äran av segrarna i efterskott, när de i själva verket avgjorts av hans medarbetare. I de flesta drabbningar under hans regim deltog han inte ens själv. Men han var en hasardspelare. Den största militära segern, Austerlitz, vann han efter att ha tagit en måttlös chans. Hade inte dimman, och vem kunde förutse den, dolt hans framryckning mot fienden kunde slaget blivit en katastrof för fransmännen.

Caratinis bok har väckt mycket ont blod i Frankrike. Själv understryker han att han inte velat skriva en anti-napoleonsk pamflett. Men han har genom mödosamt redovisande av ofta negligerade källor kunnat påvisa vilken roll bluffen spelade i Napoleons olyckliga karriär, en serie bedrägerier Napoleon själv kunnat iscensätta och kamuflera i sin totalitära stat.

